

برنامه مراقبت و درمان بیماریهای واگیر

گروه هدف: پزشک - مراقب سلامت

ساعت آموزش: ۲/۵ ساعت

واحد تهیه کننده: معاونت بهداشت

تاریخ تهیه: خرداد ماه ۱۳۹۷

تعریف مراقبت (Surveillance) :مراقبت عبارت است از گردآوری،

تجزیه و تحلیل، تفسیر و انتشار به هنگام، مستمر و منظم داده های مربوط به سلامتی و استفاده از اطلاعات حاصل از آن برای مداخله های لازم در نظام سلامت یک جامعه. این مداخلات می تواند به منظور نیازسنجی، برنامه ریزی، اجرا و یا ارزشیابی برنامه های سلامتی باشد

موارد استفاده نظام مراقبت :

۱- ارزیابی وضعیت

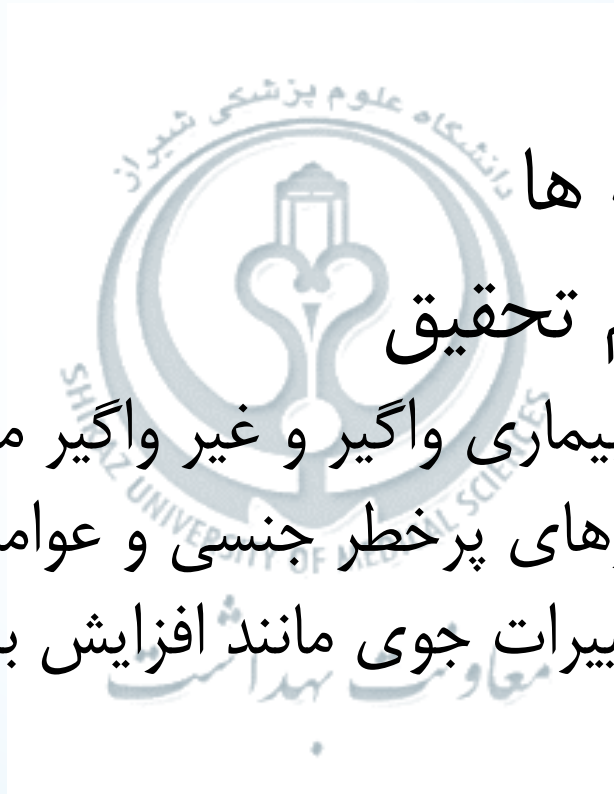
۲- شناسایی مشکلات

۳- تعیین اولویتها

۴- پایش و ارزشیابی برنامه ها

۵- ایجاد زمینه برای انجام تحقیق

مراقبت می تواند معطوف به یک بیماری واگیر و غیر واگیر مثل سل، مالاریا، سرطان مری، عوامل خطر مهم همچون مصرف سیگار، رفتارهای پرخطر جنسی و عوامل مربوط به ناقلین مانند وفور حشرات و جوندگان ناقل بیماری ها باشد. تغییرات جوی مانند افزایش بارندگی، خشکسالی، بلایای طبیعی، جنگ

اهداف نظام مراقبت

پایش روند هرگونه رویداد مرتبط با سلامت

شناسایی اپیدمی ها

شناسایی گروه‌های در معرض خطر

تعیین اهداف برنامه مداخله ای

ارزیابی پیشرفت برنامه های مداخله ای

معاونت بهداشت

منابع گردآوری داده ها برای مراقبت چه مکانهایی هستند

منابع گردآوری داده های مراقبت، متنوع هستند ولی عمده آنها از مراکز ارائه خدمات درمانی دولتی و خصوصی همچون مراکز بهداشتی درمانی، بیمارستان ها، مطب ها، آزمایشگاه ها و ... می باشد. توجه به این نکته الزامی است که بیشتر این داده ها هنگام ارائه خدمات و توسط همان کسانی که خدمات را ارائه می دهند تولید می شوند. در این جایگاه ها طیف وسیعی از کارکنان با تحصیلات متفاوت از بهورز تا پزشکان دارای تخصص و فوق تخصص ارائه خدمت می نمایند

معاونت بهداشت

ویژگیهای نظام مراقبت

نظام مراقبت باید ساده بود باشد و نیازی به آموزش اضافی برای گزارش دهی نداشته باشد. تعاریف ساده ای برای گزارش بیماری ها وجود داشته باشد تا همه کارکنان نظام سلامتی توانائی تشخیص را داشته باشند.

داده ها به ساده ترین روش ممکن و در حد لازم گردآوری و گزارش شود. کارکنان آموزش دیده و برنامه اجرایی مناسب برای سطوح بالاتر به منظور تجزیه و تحلیل، تفسیر و انتشار به هنگام و منظم داده ها وجود داشته باشد.

نظام سلامت پاسخگو و متعهد به حمایت از نظام مراقبت از بیماری ها باشد. برنامه ها قابل اجرا و کم هزینه باشد.

معاونت بهداشت

بیماریهای مشمول گزارش فوری

۱- وبا ۲- فلج شل حاد ۳- طاعون ۴- تب راجعه ۵- تب زرد ۶- سرخک
و سرخجه، CRS، ۷- کزاز نوزادان ۸- مننژیت ۹- تیفوس ۱۰- دیفتری ۱۱-
- حیوان گزیدگی ۱۲- تب های خونریزی دهنده ۱۳- سیاه سرفه ۱۴-
هاری ۱۵- عوارض ایمن سازی و ۱۶- انفلوآنزای پرندگان و ۱۷- طغیان
بیماریهای واگیر

معاونت بهداشت

بیماریهای مشمول گزارش ماهیانه (کتبی)

- ۱- ایدز ۲- سل ۳- مالاریا ۴- سیاه زخم ۵- کالآزار ۶- تیفوئید ۷- کزاز بالغین ۸- جذام ۹-
- اوریون ۱۰- سالک ۱۱- بروسلوز ۱۲- توکسوپلاسموز ۱۳- هپاتیت ویرال ۱۴- سوزاک و سیفلیس ۱۵-
- آمیبیاز ۱۶- کیست هیداتید ۱۷- اسهال خونی عفونی ۱۸- ۱۹-

تعریف مورد

تعریف مورد، یک قدم اساسی در هر سیستم مراقبت می باشد و لازم است ساده و در عین حال از حساسیت و ویژگی مناسب برخوردار باشد. در هر بیماری انجام آزمون های تشخیص دقیق از اهمیت زیادی برخوردار است و در اغلب موارد جهت شناسائی موارد از نشانه های بالینی و معیارهای آزمایشگاهی همزمان استفاده می گردد. ضمناً بیان تعاریف روشن به عنوان موارد در بیماری های با دوره های ابتلاء طولانی، یا سیر مزمن بسیار سخت می باشد

معاونت بهداشت

مورد در سیستم مراقبت شامل یکی از مراحل زیر خواهد بود

1- تعریف عامیانه یا فرضی (Lay case)

یک تعریف غیر بالینی عمدتاً برای تعیین علایم استفاده می‌گردد.

2- تعریف مورد مشکوک یا بالینی (suspected case)

براساس تشخیص بالینی توسط کارشناسان و بدون انجام آزمایش‌های بالینی صورت می‌گیرد.

3- تعریف مورد محتمل (probable case)

براساس تشخیص بالینی و آزمون‌های آزمایشگاهی غیر اختصاصی، انجام ولی تایید نمی‌شود.

4- تعریف قطعی (confirmed case)

بر اساس تشخیص بالینی و تایید آزمایشگاهی صورت می‌گیرد.

تعاریف بیماریهای تحت مراقبت

بیماریهای مشمول گزارش فوری

تب خونریزی دهنده کریمه کنگو:

تب ناگهانی + درد عضلانی + خونریزی زیر پوستی + پلاکت کمتر از ۱۵۰۰۰۰ همراه با تماس با دام یا کنه و محل سکونت در روستا، مشاغل مربوط (قصاب، چوپان).

منزیت: شروع ناگهانی تب بالای ۵/۳۸ درجه سانتی گراد درجه رکتال یا ۳۸ درجه سانتی گراد درجه زیر بغل + یکی از علائم: سفتی گردن، کاهش سطح هوشیاری، علائم منزیال (سر درد، استفراغ و هر گوه عارضه نورولوژیک ناگهانی)، فونتائل برجسته (در اطفال) و در نوع مننگوکوک بثورات پورپوریک بنفش رنگ و یا پتشی روی بدن.

فلج شل حاد: هر نوع فلج شل اندام بصورت ناگهانی در افراد زیر ۱۵ سال از جمله گیلن باره.

سرخک: تب + بثورات ماکولوپاپولر (غیر وزیکولار).

سرخجه: تب + بثورات ماکولوپاپولر همراه با یک چند علائم زیر: آدنوپاتی گردنی، پشت سری یا پشت گوشی، درد یا تورم مفاصل.

حیوان گزیدگی: شخصی که از طریق بزاق، گزش یا خراش یک حیوان حساس به هاری یا حیوانی از منطقه آلوده به هاری مورد مواجهه قرار گرفته است. ارجاع فوری به مرکز درمان پیشگیری هاری شهرستان).

هاری: تماس مشکوک با بزاق حیوان + علائم انسفالیت (سردرد، هیدروفوبی فتوفوبی) با توجه به سابقه گزش.

عوارض ایمنسازی: هر پیامد مطلوب ایمن سازی که عقیده بر آن است علت آن ایمن سازی بوه است، موارد مرگ، بستری، و مواردی که باعث ایجاد نگرانی در جامعه بنماید بایستی گزارش فوری گردد.

مشکوک به وبا: اسهال حجیم آبکی بدون تب و زور پیچ شکم + مرگ یا کم آبی شدید در افراد بالای ۵ سال در مناطق غیراندمیک و یا اسهال آبکی در افراد بالای ۵ سال در مناطق اندمیک وبا.

آنفلوآنزای پرندگان: تب بیش از ۳۸ درجه سانتی‌گراد + بدن درد + سرفه + گلودرد + تنگی نفس + التهاب ملتحمه به همراه سابقه تماس در ۱۰ روز قبل از شروع علائم با پرندگان آلوده

کزاز نوزادی: مرگ نوزاد به علت نامعلوم (۳-۸۲ روز اول زندگی). نوزادی که توانایی مکیدن شیر و گریه کردن را در ابتدای تولد داشته است ولی بعد از این توانایی را از دست داده و دچار تشنج شده است.

سیاه زخم تنفسی: (علائم تنفسی پیشرفته، هیپوکسی، دیسترس تنفسی، خلط خونی در مدت ۲۴ ساعت) + تماس با دام و محیط آلوده و تست سرولوژیک مثبت.

سرخجه مادرزادی: شیرخوار کمتر از ۱ سال با علائم: بیماری قلبی، اختلالات شنوایی، کاتاراکت، کاهش بینایی، گلوکوم، میکروفتالمی (سابقه زردی روز اول تولد، سابقه مشکوک ابتلای مادر به سرخجه در دوران بارداری).

تب راجعه: تب نامنظم، لرز شدید، درد مفاصل، گیجی، استفراغ، تشنگی و گرسنگی، دلیریوم، ترس از نور و گاهی زردی چشم، خواب دیدن‌های آشفته و کابوس + کاهش پلاکت.

دیفتری: گلودرد، تب خفیف و غشاء چسبنده روی لوزه، حلق و داخل بینی.

سیاه سرفه: حمله ناگهانی سرفه بخصوص در موقع دم (شهیق) + استفراغ بعد از اتمام سرفه که مجموعاً علت دیگری برای آن نتوان پیدا کرد.

طاعون: تب، لرز، سردرد، احساس کسالت، ضعف، لکوسیتوز، آدنوپاتی موضعی، سپتی سمی، ذات‌الریه، فارنژیت، آدنیت گردنی + سرولوژی آنتی‌بادی بر علیه جزء ۴۱ یرسینیا.

اپیدمی: افزایش ناگهانی و بیش از حد انتظار هر نوع رخداد بیماری‌های واگیر.

بیماریهای مشمول گزارش کتبی

سالک: وجود پاپول یا هر نوع ضایعه پوستی (ضایعات اولسراتیو، ندول، پوسته پوسته شونده و غیره) در نقاط باز بدن که بیش از ۱۴ روز طول کشیده باشد.

ایدز: در مرحله بدون علامت: افرادی که رفتار پرخطر دارند (اعتیاد تزریقی، رفتار پرخطر جنسی) جهت مشاوره به مرکز مشاوره بیماریهای رفتاری ارجاع دهند.

در مرحله علامت‌دار: (تب و اسهال بیش از یک ماه، سل، کاهش وزن، ذات‌الریه مکرر، عفونت و سرطانهای فرصت طلب).

هیپاتیت B و C: موردی با علائم بالینی از جمله: یرقان حاد، ادرار تیره، بی‌اشتهایی، ضعف، خستگی، حساس بودن ربع فوقانی، راست شکم همراه با HBSAG مثبت و سرولوژی تعیین آنتی‌بادی بر علیه HCV.

هیپاتیت A و E: سردرد، درد عضلات، بی‌اشتهایی، دل‌درد و زردی + تست سرولوژی تعیین آنتی‌بادی بر علیه HEV, HAV.

سل: سرفه پایدار به مدت دو هفته یا بیشتر همراه با خلط، تنگی نفس، درد قفسه سینه، خلط خونی، تب، کاهش اشتها، کاهش وزن، تعریق شبانهف آزمایش اسمیر یا کشت مثبت از نظر باسیل اسید فاست.

مالاریا: تب، لرز، سردرد و تعریق همراه با مسافرت به مناطق بومی بیماری یا زندگی در این مناطق در ند ماه اخیر، مهاجرین افغانی و پاکستانی، آزمایش مثبت لام خون محیطی از نظر وجود انگل مالاریا یا کیت مثبت تشخیص سریع

تب مالت: شروع ناگهانی یا تدریجی تب، عرق شبانه، خستگی بدون دلیل، بی‌اشتهایی، کاهش وزن، درد مفاصل، همراه با سابقه تماس با دام آلوده یا مصرف فرآورده‌های لبنی آلوده + سرولوژی رایت بیشتر یا مساوی یک به یکصد و شصت و تیر 2ME بزرگتر از یک به چهل

کالا آزار: تب، کم‌خونی، کاهش وزن، تغییر رنگ پوست، بزرگی کبد و طحال همراه با آزمایش IFA مثبت ($IFA > 128/1$) یا ($DAT > 3200/1$).

جذام: ضایعات پوستی کم رنگ یا قرمز رنگ همراه با سی‌سی و ضعف ماهیچه‌ای دست، پا، و صورت. اسهال خونی عفونی: اسهال، تب، استفراغ، وجود یا عدم خون در مدفوع، بی‌اشتهایی، کاهش وزن، زور پیچ شکم، شروع ناگهانی.

تیفوئید: تب (بیش از ۲ هفته)، سردرد، استفراغ، یبوست یا اسهال و وجود ROSE SPOT + تست ویدال OD بیشتر از ۱/۱۶۰.

کیست هیداتیک: علائم خاصی ندارد، شایع‌ترین علامت: بزرگی کبد است و با توجه به عضو مبتلا علائم متفاوت است (سردرد، استفراغ، علائم پتشی، تشنج و هماچوری) + سونوگرافی + تست CCIEP.

آمییباز: دل درد، نفخ، یبوست، دیسانتری همراه با خون و بلغم، تنسموس در موارد روده‌ای و ایجاد آبسه آمیبی در ریه، پریکارد، مغز و کبد + دیدن مستقیم ارگانیزم از مدفوع روی لام.

سیفلیس: پاپول بدون درد در ناحیه آلت تناسلی، مقعد و سرویکس، لنفادنوپادی موضعی و ضایعات پوستی قرینه در ناحیه تناسلی تست RPR و VDRL با تأیید FTA-ABS مثبت.

سوزاک: التهاب حاد پیشابراه همراه با ترشح چرکی و سوزش ادرار و قرمزی ناحیه ماتوس (meatus) در مردان ترشح زرد رنگ واژینال، خونریزی دهانه رحم، اندومتریت، سالپنژیت در خانم‌ها کشت ارگانیزم.

معاونت بهداشت

سیاه زخم پوستی: (تب، سردرد، درد ماهیچه، پاپول خارش دار که تبدیل به زخم تاول مانند همراه با مرکز فرورفته سیاه رنگ می شود) + تماس با دام و محیط آلوده + اسمیر مستقیم با کشت مثبت.

سیاه زخم گوارشی: (تهوع، استفراغ خون آلود، اسهال خونی، توکسمی در مدت ۲۴ ساعت) + احتمال تماس با دام و محیط آلوده و تست سرولوژیک مثبت.

آنفلوآنزای فصلی: هر فرد با شروع ناگهانی تب بیشتر از ۳۸ درجه سانتی گراد (زیر زبانی)، سرفه، گلودرد، LL مشخص می گردد.

توکسوپلاسموز: علائم غیر اختصاصی مثل تب، بدن درد، عرق شبانه، لنفادنوپاتی گردنی بدون درد همراه با انجام روشهای سرولوژی IFA مثبت $(IFA > 512/1)$

کزاز بالغین: اشکال در بلع، سابقه زخم عفونی، فک سفت، سفتی دردناک گردن و ماهیچه‌ها و حتی تشنج که با تحریک نور، صدا و تماس بوجود می آید.